

ELŐFIZETÉSI ÁR:
Egész évre. . . 6 korona.
Egyes szám ára 6 filler.

MEGJELENIK HETENKÉNT EGYSZER:
pénteken és minden törvény-
hatósági bizottsági közgyűlést
megelőző és követő napon.

A VÁROS

SZERKESZTŐSEG ÉS KIADÓHIVATAL
Városi könyvnyomda-vállalat
irodájában.

Ide küldendők a kéziratok és
előfizetési díjak.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VECSEY IMRE.** * Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**

Kiadótulajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

Debreczen sz. kir. város kijelölési jogáról a debreczeni m. kir. állami főreáliskola négy tanári székére.

Márk Endre biz. tag a szeptemberi közgyűlésen a következő interpellációt intézte városunk polgármesteréhez.

Nagyságos Polgármester ur!

Folyó évi szeptember hó 30-iki városi rendes közgyűlésre bátor vagyok következő interpellációmát a tárgysorozatba leendő felvételre bejelenteni.

A főreáliskola államosítása tárgyában létrejött szerződés 8-ik pontja következőleg intézkedik:

»Ezen iskolánál jövőre a rendes tanárok alkalmazásában Debreczen város is tényleges részt vesz azon arányában, amelyben a reáliskola fenntartásához hozzájárul oly módon, hogy a felmerülő eseteknél a pályázatnál jelentkező törvényes képesítéssel bíró kifogástalan egyének közül a város kijelölést tesz és az illető miniszter ur ő nagyméltósága kinevezési jogát e kijelölés alapján gyakorolja«.

Mivel Harmath Gergely volt reáliskolai tanárnak az év nyarán bekövetkezett halála folytán, értesülésem szerint, az ő helye már be is töltetett, tisztelettel kérdeztem, hogy ez állás betöltése körül az illetékes miniszter ur milyen eljárást követett s a városnak szerződésileg biztosított jogai miként nyertek elintézését?

Felolvastatván az interpelláció. Márk Endre biz. tag indokolja a beadványában foglaltakat, kijelentvén, miszerint sérelmesnek tartja, hogy a közoktatási kormány a város megkérdezése nélkül főreáliskolai tanárokat nevez ki ide. Ez ellenkezik a kötött szerződéssel és a méltányossággal, mert hiszen a város atyai áldozatot hozott és hoz ma is az intézetért, aminőt egy vidéki város sem. Mi — ugymond — monumentális épületet építettünk, egy egész utcát kisajátítottunk és végül évente 18,000 koronát fizetünk az államnak. Kéri a polgármestert, hogy a városon ejtett sérelem ügyében adjon felvilágosítást.

Kovács József polgármester a hozzá intézett kérdésre azt feleli, miszerint az interpellációban előadott jogosságot elismeri. A szerződésben igenis ki van kötve, hogy a kinevezéseknél a városnak beleszólása van, de ez a jog úgy van körvonalozva, hogy csakis aránylagosan javasolhat a város, tehát e pont nem eléggé világos. Most már annyira ment az állam, hogy a várost nem is értesíti és meg sem kérdezi. Köszönetet mond Márk Endre bizottsági tagnak, hogy

erre a kérdésre felhívta a vezetőség figyelmét és valóban elérkezett ideje annak, hogy a szerződés revídiáltassék. Intézkedni fog, hogy a jövőben ez a sérelem elő ne fordulhasson.

Interpelláló bizottsági tag a polgármester válaszát korrektnek tartja s ezt tudomásul veszi azzal, hogy a tanács a szerződést nézze át s tegyen jelentést a közgyűlésnek.

Alaposan áttanulmányozván a debreczeni volt városi reáliskolának főreáliskolává való fejlesztését és állami kezelésbe való átvételének összes iratait, megtaláltuk a válás és közoktatásügyi m. kir. miniszter 1897 ápril hó 19-ikén kelt 21,586. sz. rendeletét, mely a következőket tartalmazza:

Debreczen sz. kir. város közönségének!

A debreczeni állami főreáliskolára vonatkozó szerződés 8-ik pontja szerint »ezen iskolánál a rendes tanárok alkalmazásával Debreczen város is tényleges részt vesz azon arányban, amelyben a reáliskola fenntartásához hozzájárul oly módon, hogy a felmerülő eseteknél a pályázatra jelentkező, törvényes képesítéssel bíró, kifogástalan egyének közül a város kijelölést tesz«.

Mint hogy a szerződés sem az illető tanszékeket közelebbről nem jelöli meg, a tanszékek számát nem állapítja meg, későbbi félreértések elkerülése végett ezen ügyet rendezni kívánom.

Egy állami főreáliskola fenntartása ez idő szerint 32,000 forintba kerül, s Debreczen városa a reáliskola fenntartásához évi 9000 forinttal járulván, az igazgatóból és 12 rendes tanárból álló tanári karban *négy tanszéket kívánok olyanokul tekinteni, melyekre Debreczen városa a jövőben kijelölési jogát gyakorolhatja.* E tanszékek azok, melyeket most Beczner Frigyes, Harmath Gergely, Nádasdi Alajos és Zimmermann Gyula foglalnak el.

Erről a város közönségét oly felhívással értesitem, hogy amennyiben a jelölt tanszékek megüresednek, *kijelölési jogának érvényesítése végett* tegye meg a szükséges intézkedéseket az illetékes tanügyi hatóságnál. Budapest, 1897 ápril hó 19-én. A miniszter helyett: Zsilinszky, államtitkár.

A városi tanács 1897 május 14-ikén tartott ülésében ezen miniszteri rendeletet a következő javaslattal terjesztette a törvényhatósági bizottsági közgyűlés elé:

4462/1897. A vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak az 21,586/1897. sz. a. kelt

rendelete azon javaslattal mutattatik be tek. biz. közgyűlésnek, hogy az tudomásul lenne veendő, egyidejűleg a városi tanács utasítandó lenne, hogy a megjelölt tanszékek esetleges üresedése alkalmával a város kijelölési jogának érvényesítése iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg. Miről stb. stb. Kelt Debreczen, szab. kir. város tanácsának 1897 május 14-én tartott üléséből. Roncsik. Kiadta: Dégenfeld».

Nyilvánvaló ebből, hogy a városnak feltétlen joga a debreczeni m. kir. állami főreáliskolánál a bemutatási jog gyakorlása. Ezen jog élvezetébe lépett a város *Harmath Gergely* volt főreáliskolai tanár elhunytával. A tanügyi hatóság azonban nem értesítette a város közönségét ezen jogának gyakorlásáról, mielőtt a Harmath Gergely örökét betöltötte, viszont a város közönsége feledékenységből nem lépett akcióba ezen jogának gyakorlására. Most azonban, hogy az interpelláció ez ügyben megtörtént és a polgármester a jogorvoslatot megígérte, végül miután a vallás és közoktatásügyi m. kir. miniszter fent közölt rendelete a városnak ezen jogát *expressis verbis* biztosítja, a városi tanács mindent el fog követni a sérelmes dolog szanálására.

Ezzel kapcsolatban azonban még egy másik dologra is felhívjuk a városi tanács és közgyűlés figyelmét.

Maga a miniszter is beismeri, hogy Debreczen városnak a tanári kinevezéseknél biztosított bemutatási joga nincs kellőleg körvonalozva és éppen az itt felmerülhető kétségek eloszlatása céljából kelt ama rendelete, melyben ezen kérdést tisztázni óhajtotta. A miniszter rendeletéből azonban hiányzik a bemutatási jog formája, vagyis nincs határozottan kifejezve, *vajjon a város a megüresendő tanári állásokra hármast vagy egyes kijelölési jogot gyakorol-e*. Pedig nézetünk szerint ez lényeges kérdés és Debreczen sz. kir. várost az állami főreáliskolára hozott nagy áldozatainak viszonzásául az egyes kijelölés illeti meg.

Hogy okoskodásunk helyes, mi sem bizonyítja jobban, mint az, hogy midőn a város a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszterrel a szerződés tervezetét tárgyalta, a jog- és pénzügyi bizottsággal egyetértőleg azon javaslatot terjesztette az 1892. évi márczius 26-án tartott közgyűlés elé, hogy „a város közönsége nem fogadhatja el a miniszter ur ó nagyméltósága által kivánt ama módosítást, hogy a város az intézet fentartásához hozzájárulás aránya szerint a tanárok alkalmazásában a *hármast kijelölés* által veszen részt, nemcsak azért, mivel az 1890 május 6-ikán 16,597. sz. alatt kelt rendelettel elfogadott 89—3086—1888. bkgy. számú közgyűlési határozat a képesített tanároknak a tudvalevő arány szerinti alkalmazását a *város javára* feltétlenül biztosítja, hanem azért is, mert a belügyminiszteri jóváhagyás után már ilyen lényeges módosítás, mely a város jogait kérdésessé tenné, — nem eszközölhető, s az állam érdekei különben sem szenvednek rövidséget akkor, midőn a város törvényes képesítéssel bíró és kifogástalan egyént köteles bemutatni.“

Gróf Csáky Albin akkori vallás- és közoktatásügyi miniszter a törvényhatósági bizottsági közgyűlés határozatáról értesülvén, 1892 ápril hó 22-ikén 15,630. sz. alatt a város közönségéhez intézett rendeletének c) pontjában a tanárok bemutatási jogára nézve a következőket mondja: „*Megegyezem abban, hogy a szerződés 9-ik pontjában ne vételessék be az, hogy a tanárok kinevezésére vonatkozólag a közönség által gyakorlandó kijelölésnek hármast kell lennie.* Amde megjegyzem, hogy a

közönség e kijelölési joga nem bir oly feltétlen prezentálás jellegével, hogy én a közönség által megtett kijelölést a tanügy érdekéből folyó indokok alapján újabb kijelölésre való felhívás mellett vissza ne utasíthatnám“.

Ebből világosan következik, hogy a városnak joga van ahhoz, hogy az intézet fentartásához adott hozzájárulás arányában részére biztosított négy tanszékre csak egyet jelöljön és mutasson be. Mivel pedig a miniszter a *Harmath Gergely* elhunytával megüresedett tanszékre a város megkérdezése nélkül nevezett ki tanárt, a megállapodás ellenére cselekedett és az 1892 ápril hó 22-ikén 15,630. sz. alatt kelt rendeletében tett engedmény ellenére járt el és így intézkedésével a városnak már eleve biztosított bemutatási és kijelölési jogát skartba tette.

Nincs tehát mit tenni, mint felkérni a mostani vallás- és közoktatási ügyvezető minisztert, hogy a Harmath Gergely megüresedett tanszékére kinevezett tanár kinevezését vonja vissza, hogy ezen tanszékre Debreczen sz. kir. város gyakorolhassa a bemutatás, illetve kijelölés jogát. A már helytelenül megtörtént kinevezés nem függesztheti fel egy pillanatra sem a városnak miniszteri rendeleten alapuló jogát és miután Debreczen sz. kir. város nagy áldozattal járul most is a m. kir. állami főreáliskola fentartásához, ezzel szemben joggal megvárhatja, hogy a városi reáliskolának állami főreáliskolává történt fejlesztése és ennek állami ellátásba való vétele alkalmából folytatott tárgyalások során precizizozott jogokat az állam is tiszteletben tartsa.

Nem merjük még feltételezni sem, hogy a mostani vallás- és közoktatásügyi ügyvezető kormány nehézségeket támasztana e kérdésnek a városra nézve kedvező megoldását illetően, ha azonban mégis bekövetkeznék az ellenkező, Debreczen város törvényhatósági bizottsági közgyűlése résen legyen és jogát e kérdésben is védje meg, mert szomorú tapasztalatai vannak a törvényhatóságoknak arra nézve, hogy amit egyszer az állam hatalmába vesz, azt egykönnyen, vagy éppen soha sem adja vissza...

Koncz Ákos.

Debreczen városának vízvezetéke és csatornázása.

Nekem nem lehet ma már feladatom ez alkotások szükséges és czélszerű voltáról czikkezni.

Nem pedig első sorban azért, mert minden tudásomat latba vetve már évekkal ezelőtt hosszú cikksorozatban teljesítettem ebbeli kötelezéseimet, hogy nem eredménytelenül, bizonyítja: a t. h. bizottságnak 1895. évi 82—4706. bkgy. egyhangu határozata, melyben elhatározta e művek létesítését és az előmunkálatokkal a mérnöki hivatalt meg is bizta, sőt 1901/2386. bkgy. határozattal az elkészített tervezetét már el is fogadta és a szükséges 1.300,000 koronát meg is szavazta.

Másod sorban azért nem, mert a múlt évben abból az alkalomból, hogy a és a t. tanács a költségek előteremtéséről is gondoskodott a 17 milliós kölcsönkeretében; ismét megtettem ez irányban kötelezésemet úgy, hogy mint azt a város idei naptárában, a 111-ik oldalon „Debreczen a közegészségért“ című rövid ismeretében is megörökítettem, épen ez alapon fogadta el a közgyűlés nagy többsége a nagy kölcsönt.

A vizszerzés kérdését sem bolygatom már, hiszen a kinyomatott jelentés és több oldalról történt megvilágítás

alapján ma már a napnál is világosabb, hogy víz van és lesz beláthatatlan időnkig még a vízmű fejlesztése esetén is; csak aki nem akarja a vízművet, az kételkedik ma még ebben, mert más módja nincsen gáncsot vetni az ennyire haladott jó ügynek.

Egészen más, a debreczeni néplélekben rejlő okokból fogok ez alkalommal az íráshoz, mert több évi megfigyeléseim és a város régi történetének kutatásai alapján rájöttem, hogy bármily rajongással csüng is a polgárság városán, bármily odaadással igyekeznek is jólétét és boldogulását előmozdítani, vagy talán épen az ebből folyó fölös óvatosság és rettegésből: alapjában roppant maradi, ósdi természete az ok, amiért aztán legtöbbször igen drágán kellett adóznia a multban; adózik a jelenben is és ha tovább folytatódik, fog adózni a jövőben is; úgy járván, mint minden fukar, aki tudvalevőleg kétszer költ.

Nem akarok a messze multba elkalandozni példák után, pedig szinte felkinálkoznának régi utcáink girbe-görbe elhelyezése, hiányos köztereink, középületeink czéltalan elhelyezése és berendezése stb. e célra. Ott van csak maga a Nagytemplom! mennyiért nem adnók, ha a főut tengelyébe állíthatnók? Ott a Péterfia eleje, melyet rendezni beláthatatlan időnkig képtelenek leszünk.

Inkább a sokkal közelebb fekvő multból akarok rámutatni a közuti vasut és közvilágítás ügyeire. Mikor a gázvilágításról volt szó, a maradi szellem azt vitatta, nem kell! hiszen a becsületes ember este otthon ül, a gazemberért pedig nem kár, hadd botorkázzék. Az élelmes Német kapott rajta — fizess magyar — és fizettünk is, mint a köles, évtizedeken át adózva Augsburgnak, akárcsak egy fegyverrel meghódított tartomány; mert hiszen a mi kedvünkért a világ folyása nem akart megakadni és a jó becsületes polgárnak is akad tán alkonyat után dolga a házon kívül, no meg otthon sem elégedhetett meg tovább a mécsessel: hát kellett a közvilágítás, a gáz. Végre nagy küzdelmek és áldozatok árán megváltottuk ez adót a némettől jó pénzen, mienk a gázgyár s azt hiszem nincs is okunk megbánni.

A közuti forgalommal is úgy voltunk: néhány ezer forint kiadás megtakarítása okáért 50 vagy hány éves concessiót adtunk egy élelmes vállalkozónak; aki azon melegiben százazreket nyert rajta és ma már Isten tudná hányadik kézben bizony-bizony milliókat érő e jog, melyet hiába próbálnánk megváltani. Így kell busásan megfizetnünk öregeink ama tetszetős bölcsességét, hogy bolond német hadd verje bele a pénzét, úgy is bele bukik; pedig dehogy is, hovatovább mi fogunk abba belebukni, hogy nem áll módunkban a közönség igényeinek az ipar- és kereskedelem kívánalmainak megfelelő közuti vasutat létesíteni épen ama botorul kiadott concessio miatt.

Am nézzünk még közelebbi példa után, minő károkat okoz a maradiság.

Ott van mindjárt a piaczkérdés. Nem voltunk képesek lépést tartani a korrallal, hogy megfelelő kipróbált árucsarnokokat létesítsünk; hanem igenis nem kisebb költséggel belevitettük magunkat a télen-nyáron tűrhetetlen czélnak meg nem felelő bűzös, ronda vashódéknak felállításába. Tele raktuk ilyenekkel legszebb tereinket és legmodernebb épületeinket. Isten bizony, már látom közeledni az időt, hogy mindezeket a lomtárba az ócska vas közé kell dobnunk, mert hajt, szorít a szükség a kérlelhetlenül haladó korszellem és felvilágosodottság nyomán.

Lássuk az ujonnan épített cifra, de nem a legszolidabb középületeinket, hogy helytelenül és szétszórtan épültek és

a legszorosabb összeköttetésben állók is a város más-más szélére kerültek, még kisebb baj annál, hogy ingó talajba épültek, mielőtt a megfelelő csatorna-hálózatot és vízvezetéket elkészítették volna.

Hogy állunk a köztisztassággal a város kövezésével, mennyit dobnak évente a sárba pusztá megrögzött maradiságból, következőkben lesz előadva.

Mert én is azt valloam ám, annyira én is maradi vagyok, mint minden jó gazda: hogy „szép a cifra szerszám, szép a dus magyaros sallang is, de fő a lú, meg a jó erősen vasalt szekér, ha haladni akarunk“, de megtoldom egy lépéssel, mondván, nem éppen szükséges, hogy ez ut kátyus legyen.

Az ut e példánkban a város háztartása, a lúk azok bizony mi vagyunk adózó polgárok, a cifra szerszám, a sallang a sok rossz, helytelen, czéltalan befektetés.

Hiába építünk drága középületeket, hiába épülnek az emeletes paloták, hiába fásítjuk tereinket, burkoltatjuk utainkat; ha köztisztaság és egyéb közegészségi követelmények elhanyagolásával népünk satnyul, pusztul.

Satnyul és pusztul pedig azért, mert legelembb, legnélkülözhetlenebb életföltételeit a tiszta, éltető levegőt, az üde friss vizet és általában a köztisztaságot megteremteni késlekedünk; pedig azok nélkül elernyed a test, megroskad a térd, megtörik munkabirása, vele életképessége a legfontosabb, mert legnélkülözhetlenebb productiv néposztálynak, a munkás osztálynak.

Azért tartottam én mindenkor és tartom ma is előbb valónak mindennél Debreczen város vízvezetékét és csatornázását; hirdetve, hogyha másért nem, hát fentartási ösztönből és rideg számításból létesítsük azokat mielőbb. Ma már csakis ezek birtokában mondható egy város haladó képesnek; mert eltekintve attól, hogy ipara és kereskedelme csak megfelelő csatornahálózat és kövezett utak mellett vehet lendületet; gondoljuk meg azt is, hogy dugdagdag vagyonaik után élő, ipart teremteni, kereskedelmet fellendíteni képes családok ma már csak olyan városban telepednek meg. előszeretettel, ahol nem csak minden testi és szellemi élvezetet megszerezhetik, hanem ama nélkülözhetlen közegészségi kívánalmakat is kielégítve látják.

Ama 60,000 debreczenilakos nevében kérem, — mikor követelhetném is a vízvezeték és csatornázás létesítését — akiknek nincsen cserepes tanyájuk, sem nyaralójuk, sem annyi jövedelmük, hogy távol, talán épen valamely külföldi üdülő helyen töltsék az itthon porttól, piszoktól tűrhetetlen forró kanikulát, kiknek itt élni és meghalni kell!

Kérem tegyenek le minden aggályoskodásról, mikor ily fontos indokai vannak e művek létesítésének és ne kényszerítsenek, hogy követeljük; mert erre jogosítanak a bkgy. 1895., 1901. és 1904. évi határozatai, melyek odáig érleltették ez ügyeket, hogy ma már a nagy kölcsön nemcsak megvan szavazva, de jórészt el is van költve. (Dehogy van! Szerk.) Ne adjanak tápot ama gyanunak, hogy e nagy művek fitoktatása csak ürügy volt ez újabb 17 milliós kölcsön és converzió keresztül hajszolására.

Ne zudítsák magukra ama 60,000 lakos méltó haragját, mert az ily nagy tömeg haragja szörnyű, ha elégtételt veszen.

Egyes kapzsi, maradi ház- és kuttulajdonos, városi képviselő és lapkiadó tudatlanságában hadd ellenezze, hadd hirdesse valótlanosságait, hogy a lakosság nem óhajtja a vízvezetékét és csatornázást. Majd rájönnek ők is, hogy a köz

érdeke ellen ilyen kicsinyes szempontokból küzdeni megtorlás nélkül nem lehet.

Kivált a hírlapíró és kiadó urakat figyelmeztetem, hogy az ő feladatuk, sőt létjogosultságuk megszűnt, amint a közérdek ellen cselekszenek: ezt a közönség tudja és hatalmában is áll ezt érvényesíteni.

Dr. Burger Péter.

Szociális bajaink és azok orvoslása.

Írta: dr. Móczár Elemér.

A szociálizmus beteges tultengése minden téren pusztít. Sztrájkok támadnak mindenfelé, lépten-nyomon harcban állanak a munkások és munkaadók. A harcot valamelyik félnek kényszerített létérdeke következtében fölváltja a rövid vagy tartós béke. A sztrájkok molochja ismét más téren keres áldozatokat, de a végeredmény sehol sem jár meglegedettség és megnyugovással, hanem legtöbb esetben nyomort, kétségbeesést és a jövőnek reménytelen voltát hagyják maguk után a munkamegszűntetések, legjobb esetben hamu alatt lappangó parázs a megkötött béke, amelyet az első szellő lángrollobbant. Munkaadóink és munkásaink végtelen nagy hátrányára és kárára törvényhozásunk és közigazgatási hatóságaink nagyon keveset, vagy éppen semmit sem foglalkoznak a szociálizmus ezen beteges tüneteivel. Ipartörvényeink hiányosak, sztrájkokra vonatkozólag pedig éppen nincsen törvényünk, a munkaadó és munkás közötti viszony a kölcsönös, azaz egymás közötti kötelességek és jogok minden kétséget kizáró módon törvényileg rendezve nincsenek. Nincs megvédve sem a jó munkás, sem a munkaadó a tömeg szeszélye ellen bizonytalanság van mindenütt.

Próbáljunk bele világítani ezen sötétségbe és szegény magyar hazánk szociális bajai közül a legégetőbbeket szemeljük ki, egyuttal muttassunk rá a gyógyszerekre is. Az agrárszociálizmusról itt most nem fogok megemlékezni, az olyan különleges és oly fontos ágazata hazánk szociális bajainak, hogy azt alkalmilag egész külön fogom tárgyalni, azért csak az iparágak munkaadói és munkásainak helyzetéről beszélek.

A nagy szociálista apostolok hirdette tanok, őszinte és önzetlen nemes eszmék foganatosítása ma már, tisztelet itt-ott levő kivételeknek, az egész világon elfajultak. Régen egyes nagy elmék küzdöttek a nép, a tömeg jogai és jóléteért, ma, kevés kivétellel, megfordított sorrend van, mert a munkások tömege fárad, izzad, hogy a szociálista apostolok jó anyagi helyzetbe jussanak, akik ezért hálából egy-egy nagy gyűlést, sztrájkot, tüntetést, bojkottot stb. rendeznek szemfényvesztés gyanánt a nagy tömegnek és élvezik a különféle címeken befolyt jövedelmet. Munkásaink igazi sérelmeit sohasem fogják a munkásapostolok adta eszmék és irányított sztrájkok s más erőszakos eszközökkel megjavítani, a látszólagos eredmények is csak márhólnapra valók lesznek, hogy holnapután újra szolgáljanak az elégedetlenség kitörésének.

Szociális kérdéseinket vállvetve oldhatják meg az állam, a munkaadók és munkások. Az állam jó törvényekkel, a munkaadók emberséges bánásmóddal és tisztességes díjazással, a munkások pedig szaktudásuk és belátásukkal.

Erőszak itt nem használ semmit, bármelyik részről használtassék is, csak elmérgesíti a helyzetet s csak égetőbbé teszi a sebeket; az állam és a munkaadók részéről nem vasmarok kell, hanem szigorú — de atyai kéz.

De kezdjük a munkáson. Megjárta a tanonczevek kalváriáját, a fiatal iparos fölszabaduló-levelével kilép a megélhetés, a létküzdelem szinterére, jogot és kenyeret követel.

Különféle egyéni tulajdonságot oltott az emberbe az ő isteni alkotója. Vannak szorgalmas, lusta, igyekező, hanyag, eszes, ostoba, szakképzett, tanulatlan, ügyes, jóindulatu, rossz, megbízható és megbízhatatlan emberek — és munkások. A munkaadó az első napokban mutatkozó egyéni jellem szerint szabja a díjazást, a jó, megbízható, szakképzett stb. munkás többet kap, mint a megbízhatatlan, fölületes stb. alkalmazott.

Kegyes bírása lévén mindenki önmagának, a mellőzés okát mindenütt keresi csupán magában nem, az elégedetlenség kitör belőle és hozzácsatlakozik ahhoz a mozgalomhoz, amely a zászlójára írta, hogy a *gyengébbeket* védelmezi az erősek, vagyis a munkások a munkaadók ellen.

Ipartörvényünk sem a tanonczevek számára, sem a tanonczevek alatt való tényleges és kizárólagos szakfoglaltság iránt világosan nem intézkedik, továbbá nem törődik azzal, vajjon a fölszabaduló tanoncz érti-e csakugyan olyan mértékben szakmáját, amilyen fokban tőle az megkövetelhető, ez okból, sajnos, sokkal több selejtes és gyöngye munkást szabadítanak föl, mint kiváló, szakképzett és arravaló egyént. A munkabérben mellőzött munkás egy kis része belátja, hogy hiányos a szakképzettsége és kisebb díjazás mellett is helyben maradván, pótolja azt, mit fiatal éveiben elmulasztott és rövid idő múlva eléri azon fokozatot, amelyben a jeles munkaerők vannak.

De tulnyomó rész ezt nem látja be, hanem elégedetlenkedik; sztrájkjal, bojkottal stb. csikarja ki a munkaadóktól a bérminimumot. A munkaadó tehát köteles a jó és rossz munkását egyformán fizetni, az egyenlőség ezen elve, a sztrájkok ezen diadala arculütése az emberek elemi ősjogainak. Kérdjük, kik veszítenek ilyen mozgalmak diadalainál? Felelet rá: Csak a jó, szakképzett munkások.

Tudják ezt jól a munkások maguk is és azért ritkaságszámba megy, ha a jó munkás saját akaratából sztrájkba áll, mert azt mindig megbecsülik, mindig jobban díjazák, mint a selejtes és hitvány árukat előállító alkalmazottakat.

Törvényileg kellene szabályozni, hogy csupán szakképzett és mesterségüket teljesen értő fiatal emberek kapják kezökbe a munkára jogosító fölszabadító levelet. Szabályozni kellene, hogy a tanoncz tényleg műhelyben működjék és egyforma évekig tanulja mesterségét, akár fizet a mesterének, akár nem.

Azonkívül törvény védené a magyar munkás jogait. Ha nagy külföldi államok igyekeznek munkás honfitársaik jogait megvédeni a munkára jelenkező idegenek ellen, ha sovínista rendelkezésekkel meggátolni törekednek, hogy a saját hazájukban munkát nem kapott munkások betóulva a munka értékének lefelé való licitálásával ne vegyék ki saját honfitársaik szájából a kenyeret: akkor annál inkább kötelessége volna a magyar törvényhozásnak, hogy megvédje a magyar munkásokat a bevándorló idegenek ellenében.

»Hazátlan bitangok« gunyos szálló ige alakult a múlt években, melyet szociálista apostolaink igyekeztek elferdítve kihasználni. Pedig ez a szálló ige igaz és való tényállást jelez, mert nem hazánk munkásaira vonatkoznak ezek, hanem azon nemzetközi elvekkal fölruházott betolakodó idegenekre, akik bejöttek és bejönnek országunkba, élnek a mi zsirunkon; megmételvezik józan munkásaink

lelkét, kiveszik a magyar munkás szájából a kenyeret és kivándorlásra kényszeríti saját hazájából.

Ha gyárosaink és iparosainknak kizárólag vagy legelső sorban magyar honos munkást kellene és lehetne alkalmazni, ennek az elvnek társadalmi és törvényhozási uton való megvalósítása már fél megoldása lenne hazánk szociális bajainak.

Pedig van ám magyar munkásunk elég, nagy része munka nélkül lézeng, régen voltak már azok az idők, amidőn külföldről kellett hozatni gyárainkba munkásokat.

Azután meg ügyes, dologra termett, éleseszü a magyar munkás, elsajátítja azokat a fogásokat, melyek szakmájába vágnak éppen úgy, mint bármely külföldi. De ha nem volnának is magyar munkásaink, valamely szakmára a törvény kötelező hatása alatt, rövid idő alatt nevelnének maguknak gyárosaink.

A kizárólag magyar honos munkás alkalmazása úgy szouvínista, mint ipari és állami szempontból nevezetes fontosságú volna. A magyar nem ugratható be nemzetközi eszmékbe, családot itthon alapít és jövedelmét itthon költi el. Az idegen munkások pedig megszedik itten magukat és visszatérnek hazájukba, legjobb esetben, hazaküldözik keresetüket, azok nem érzik magukat magyar polgárnak soha, magyarul nem igen tanulnak meg, szomorú példákat láthatunk az olasz és német munkások soraiban. Ezen a téren úgy az állam, mint a munkaadók kezefogva sokat tehetnének, visszahódíthatnák a magyar ipar terét a betolakodott idegen munkásoktól. De a munkaadók egyébként is tehetnének sokat. Nagy baj az, hogy a szabad ipar nemes és jóakaratu intézkedései következtében iparunk egyrésze a hozzáértő és szakképzett mestereink tökeszegénysége miatt vállalkozók kezeibe került, akik nem törődve a munka, illetve az iparművészet fejlesztésével, selejtes munkák olcsón való elvállalásával leszorítják az árakat és a lelkiismeretes szakképzett mesterek helyzetét megnehezítik, sőt tarthatlanná teszik.

Az ily vállalkozó iparosok munkásaikat nem kartársaiknak, nem szakmabeli osztályosaiknak, hanem csupán eszközöknek tekintik. Azok viszont nem a mestert látják bennök, hanem a kapitalizmus egyik képviselőjét, aki az ő keserves munkájuk közvetítéséből él. Legtöbbszörre nem lévén a vállalkozó iparos szakképzett egyén, a szaktudás terén legutolsó alkalmazottja is lenézi és virtust csinál belőle, hogyan lehet becsapni, kicsufolni az ilyen talmi mestert. Hogy ez a viszony sem az ipar fejlesztésére, sem az alkalmazottak szociális viszonyaira jó hatással nincs, de nem is lehet, azt bővebben fejtegetnem fölösleges. Szakképzett mesterek kellenének, a szabad ipar elvei szépek, nemesek, de a szakértelem tudása minden téren megboszolja magát. Nem a régi czéhrendszer mellett kardoskodom én, hanem, mint már említettem, ipart csak az gyakorolhatja, aki arra képesítve van és erről gyakorlatilag is meggyőzte felsőbb hatóságát.

A munkások egészen más szemmel nézik a velök dolgozó mestert, mint az uraskodó munkaadót, vagy éppen vállalkozót. A munkások is könnyebben beleképzelik a mester helyzetébe magukat, ha az velök dolgozik és megismervén a munka minden csinja-binját, azt is jól tudhatják, mennyit fizethet a munkaadó az ő munkájukért. Hozzávéve ehhez még a tisztességes jó bánásmódot, továbbá a munkaadó és munkás között való kartársi viszonyt, ezek eredményezik, hogy ilyen körülmények között kevés munkamegszüntetés áll elő.

A közigazgatási hatóságok egy-egy gyors hajtásért megbüntetik a kocsiat, egy kirázott portörő kendőért, egy be nem karbolozott csatornanyílásért s egyéb említésre sem méltó dolgokért, egészségügyi kihágás címén könnyen osztogatják a bírságokat, ezekből azt gondolná az ember, hogy mindenütt hűséges öre közigazgatásunk az egészségügynek. Ha azonban végignézzük az egyes műhelyeket, még inkább a munkások alvó helyeit és raktárakat és olvassuk egyes sztrájkföltételek között, hogy »tisztá műhelyeket és embeerekhez méltó alvóhelyiségeket kérünk, — megdöbbenve kérdi az ember, ha lehetséges ez? — Bizony e tekintetben sok mulasztás terheli a közigazgatást, hogy sok helyen évekig nem meszelt büzös helyiségben dolgozik és rothat vaczkon alszik a munkás. Kérjük, hogy szeresse ez a munkás megmesterségét, munkaadóját és otthonát? Ezen a téren a legnagyobb szigorral kellene eljárni hatóságainknak. De beszéljünk a sztrájkokról.

Ezek a szociálizmus beteges tultengései régen ritkaságszámba mentek, ma, ha egy kissé görbe szemmel néz a munkaadó egyik vagy másik munkására, vagy nem fizeti úgy, mint a munkás akarná, kész a sztrájk. Hogy mennyi munkabért érdemel meg a munkás, azzal nem tődik a sztrájkolók tömege, sőt sokszor azt sem tudnák megmondani, hogy tulajdonképpen mért hagyták abba a munkát. Nézzük most a sztrájkjogok alapját és vizsgáljuk azok eredményét.

A sztrájk jogi szempontból föltétlenül elítélendő, semmiféle alapot nem lehet találni mentésére és igazolására. Erőszakkal akar kivívni valamit, sokszor egész lehetetlent és éppen a legnagyobb elfoglaltság közepett hagyják cserbe a munkások munkaadójukat.

Ugyan mit szólnának a munkások, ha a munkaadó a fizetés napján sztrájkolna és azt mondaná: ti dolgoztatok, de én nem fizetek. Éppen olyan jogon tehetné ezt a munkaadó, mint amilyen a munkás abban hagyja munkáját.

A munkaadó és munkás közötti viszony kétoldalú szerződés, egyik fél munkát vállal, a másik fizet egy bizonyos összeget a munkáért. Ezt a szerződést csupán közös megegyezéssel lehet fölbontani. A munkával elhalmozott munkaadó munkásokat fogad föl, ő tartozik fizetni s ezért cserében a munkás dolgozni köteles. Ennek az egyszerű elméletnek czáfolója nem akad a legvérmesebb szociálista körökben sem.

Mint már említettem, a jó, a rendes, a szakértő munkás nem szokott sztrájkolni, mert ezeket megbecsülik és ől fizetik, minden munkaadó érdeke, hogy ilyen munkásai legyenek. A selejtes és lusta munkás panaszkodik örökké, aki nem tud vagy nem akar kiválni szakmájában, de nem kapván meg selejtes munkájának olyan gyümölcsét amely az ő legtöbbször nagyobb igényeit kielégitené, vagy éppen nem bír megélni, sztrájkol, hogy jobb javadalmazást kapjon.

A legnagyobb munkaidényben sarokbaszorított munkaadó megígér mindent és létrejö a béke. Egyideig egyenlő mértékkel kell mérnie a jó és rossz munkásainak munkadíjait, de lassanként szabadulni óhajt a selejtes munkaerőktől és egy kis munkapangás esetén elbocsátja gyengébb munkásait és megtartja a kiválóbbakat. Eredmény tehát csak ideig-óráig volt, később pedig egyenlő a semmivel. Sztrájkok alatt és utána kiáltó nyomor és kétségbeesés üt tanyát a munkások családjában, jobblétet a munkamegszüntetés, néhány napi dinom-dánomot kivéve, ritkán szült, de könyüt és inséget annál többet. Csodálatraméltó ezen a téren kormányzó faktoraink türelme és munkásainak hiszékenysége.

amidőn eszközökül föl hagyják magukat használni egyes agitátorok lelketlen izgatásainak.

Szépek a hangzatos frázisok, szépek a gyülekezési, szó- és gondolatszabadság magasztos elvei. De az intéző köröknek sztrájk törvénnyel kellene megakadályozni, hogy néhány lelketlen izgató saját zsebe érdekében is elbolondítson, sztrájkba kergessen és inségbe juttasson ezer és ezer munkást és családot. Az apostol uraknak fölkapának az álluk, ha csendben menne minden, azért rendezik jobbra-balra a munkamegszüntetések, hogy halászhassanak a zavarosban, mert, tisztelet a kivételnek, de nagyrésztük a szegény munkások összeadott garasáiból tart magának fényes lakást, fogatot és iszik pezsgőt, míg a sztrájkoló munkás családja éhez, csak midőn a sztrájk után elbocsátják munkájából, tér magához, átkozza önmagát és félrevezetőit.

Meghátrozott időre fogadtatnának föl a munkások, erre az időre dolgozniok kellene, ezen idő elteltével ám menjen el, aki nem óhajt munkálkodni. De törvényileg kellene védelmezni a munkást munkaadója ellenében, viszont a munkaadó helyzetét is munkásai tulkapásai és zsarolásai ellenében. A munkáskamarák megállapíthatnák a minimális munkadíjat, melynek alá volna vetve a munkás, hanem az egyszer föl vállalt munkát köteles volna bevégezni.

A munkamegszüntetések hátrányait a munkaadók és a munkásokon kívül a fogyasztóközönség is súlyosan érzi, mert azok legtöbbnyire indokolatlan áremelkedést idéznek elő.

A munkaadók ideig-óráig fizetik is a nagyobb termelési szükségleteket, melyek miatt egy kevéske százalékos áremelés talán indokolt is volna, de épen az a baj, hogy aránytalanul magas százalékkal emelik az árakat és a termelésnek a régi mederbe való térése után pedig árcsökkenés nem igen fordul elő.

A sztrájkok által tehát a munkások csupán a kapitalizmus molochjának hoznak áldozatokat, a tőkét és annak jövedelmét segítik elő saját maguk és a fogyasztóközönség rovására.

De összegezzük az elmondottakat. Az államnak jó törvényekkel meg kellene előzni és lehetetlenné tenni a sztrájkokat, melyek úgy állami, mint jogi és leginkább a jó munkások érdekei szempontjából elítélendők. A munkaadókat és munkásokat vezérelje a kölcsönös méltányosság és az egymás iránt való bizalom, ne ellenségekként álljanak egymással szemben, hanem, mint kar- és érdektársak vállvetve támogassák kölcsönös érdekeit és a magyar ipart.

A magyar munkások pedig emelkedjenek a szellemi képzettség ama magaslatára, amely józanul ítél és vessenek számot mindig az eszmék kivihetőségével is. Lássák be, hogy a töke szükséges, s hogy a munka és a töke egymásra van utalva. A műveltséget ne a szocializmus egyes tévtanainak mohón való fölszívása, hanem saját szakmájuknak művészi tökélyesítése által mutassák ki.

Legyenek elsősorban magyarok szívvvel és lélekkel; ítéljék el és vessék meg a hivatásos és az agitációkból éleskődő szocialista apostolok hazudozásait. Ha az állam, a munkaadók és a munkások ezen a téren, ily módon teljesítik kötelességeiket, megszűnnek hazánk szocialis bajai, megszűnnek a sztrájkok és diadalt ülnek a nemes, önzetlen szocialis eszmék.

Színház.

Madách „Az ember tragédiája“.

A debreczeni színház a napokban ünnepelte meg a Kossuth-utcán való fennállásának negyven éves jubileumát.

Megemlékeztünk akkor a mi színházunk multjáról. Megemlékeztünk fényes napjairól és azon óráiról is, mikor a válsággal küzdött a multban. Annyi azonban bizonyos, hogy úgy derűs, mint borus óráiban híven szolgálta a művészetet, deszkáin tehetségek izmosodtak meg és a magyar színházművészet elsőrendű csillagai ezen színpadon kezdték meg pályafutásukat.

A színház jelenlegi igazgatója maga is művészember és a Nemzeti Színház oszlopos tagja volt nem régen. Modern művészlélek, sok ambícióval, kitartó szorgalommal és áldozatkészséggel. Minden igyekezetét arra fordítja, hogy a művészetet: az örök szépet és a nagyközönséget egyaránt szolgálja. Újhodást akar behozni a debreczeni színpad deszkáira és a nyugati szemetet igyekszik leszorítani a művészet templomából, örökbecsű darabokat elevenítve fel gondos előadásban, művészi erővel és izléses, gazdag díszletekkel.

Jóleső érzéssel hallottuk már a híret is annak, hogy igazgatónk Madách „Az ember tragédiája“ cz. művét új és fényes kiállításban szándékozik előadni. A darabot elő is adták és dacára annak, hogy bérletszünetben adták, előkelő közönségünk színültig megtöltötte a színházat. Örömmel jegyezzük fel e napot és Zilahy Gyula vállalkozásának teljes sikerét a debreczeni színház újabb történetének lapjára. Örömmel, mert meggyőződünk, hogy a mi közönségünknek van érzéke az igaz, szép és nemes iránt. Ott láttuk Madách örökbecsű darabjának előadásán mindazokat, akik elég ítélő tehetséggel bírnak a bírálatra. Beigazolást nyert ezen estén, hogy egy művészi ambícióval dolgozó igazgató meghódíthatja azt a közönséget, melyről nem régen az a hír volt elterjedve, hogy csak a léha darabokat látogatja és meggyőződünk arról, hogy egy kis jóakarattal vissza lehet a művelt közönséget vezetni a hármasság forrásához, hol a lélek felüdülni, az izlés nemesedik.

Lapunk iránya nem engedi, de nincs is terünk arra, hogy az egyes szereplők játékával foglalkozunk és azt ócsároljuk vagy dicsérik. A helyi lapok érdemes kritikussai magas színvonalon mozgó bírálata elvégzi ezt és megmondja az igazságot jobbra és balra egyiránt. Figyelemmel kísérik azonban Zilahy működését és végtelen örvendünk, ha dicséret szókkal emlékezhetünk meg működéséről, mert a dicséret a színház művészi szintjének emelkedését jelenti.

Az ember tragédiáját az áldozatkész igazgató külsőleg is díszesen mutatta be, amennyiben alkalom volt látni ama fényes díszleteket, melyeket Eszterházy Miklós gróf, a művészetek fenkölt izlésű barátja készítettett egykoron tatai színházának számára. Korhü díszletek ezek, melyek igazán méltók a szellemóriás halhatatlan művéhez.

Aki az igazi művészetet szereti és megérti, az bizonyára megnézi a darabot és mi meg vagyunk

győződve, hogy Zilahy Gyula fel fog eleveníteni még több oly darabot, melyet leszorított újabb időben szinpadunkról az elfajult izlés és a vásári munkák értéktelen, izgató és izlést rontó sorozata.

Koncz Ákos.

Hirek.

— **Ős Debreczen.** A budapesti lapokban megjelent tárczáimat, hozzájuk adva néhány még eddig meg nem jelentet, könyvalakban kiadom *Ős Debreczen* czimen, egykoru rajzokkal, diszes kiállításban az esetben, ha arra kellő számú megrendelő jelentkezik. A munka, mely hatvan debreczeni tárgy elbeszélést fog tartalmazni a karácsonyi könyvpiacra jelenik meg. Ára 3 korona lesz, mely csak az átvételnél fizetendő. Az elbeszélések történelmi alappal bírnak és városunk multját mutatják be, így tehát kortörténeti értékkel bírnak. A könyvhöz a magyar irodalom egyik büszkesége irt ajánlást. Előfizetési felhívást külön nem bocsátok ki és a megrendelőket arra kérem, méltóztassanak megrendelési szándékukat velem szóval, vagy egy levelezőlapon tudatni november végéig. Debreczen, 1905 október 18. Koncz Ákos.

— **A város és a főreáliskola.** Mikor Debreczen sz. kir. város a főreáliskolát páratlan áldozatkészséggel megépíttette és azóta évenként 18,000 korona segélyvel támogatja, a megkötött szerződésben a városnak a segély irányában a beleszólás joga biztosított a tanárok alkalmazásánál. Hogy-hogy nem, erről a jogról megfeledkezett a város az állam pedig kényelmesebbnek tartotta a jog osztatlan gyakorlását. A legutóbb tartott törvényhatósági bizottsági közgyűlésen azonban Márk Endre biz. tag ez ügyben interpellációt intézett a polgármesterhez, ki megígérte, hogy alaposan utána néz az interpelláció tárgyának. Nincs okunk kételkedni, sőt a legilletékesebb helyről nyert információ után jelenthetjük, hogy a városi tanács alapos tanulmány tárgyává teszi a dolgot és érvényt fog szerezni jogának.

— **A szervező bizottságból.** A szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság f. hó 16-ikán ülést tartott Domahidy Elemér főispán elnöklésével. Jelen voltak az ülésen: Kovács József polgármester, Sárváry Gyula dr. tiszti főorvos, Szilágyi Imre, Fejér Ferencz dr., Szentessy János, Juhász Ignác és Horváth István bizottsági tagok.

A szervezeti szabályzati javaslat revidiálása közben a közegészségi rovatnál Sárváry Gyula dr. közegészségügyünk reformjának szükségességeit fejtegette meggyőző argumentumokkal. A bizottság azonban szótöbbséggel azon határozatot hozta, hogy ezen ügy tárgyalása vétessék le a napirendről, miután a szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság javaslatának pusztán revidiálása van ez alkalomra kitűzve. A bizottság előtt azonban Kovács József polgármester kijelentette, hogy a tanács nem zárkózik el a közegészségügy javítását célzó intézkedések megtételétől, ha e tekintetben konkrét javaslatok kerülnek elébe.

— **A polgári failletmény.** Az 1905/1906. évi polgári failletmény a város epreskerti faraktárában ölenként 18 azaz tizenhatsz korona ár lefizetése mellett a f. 1905. év november hó 1-től kezdődőleg az 1906 február hó 1-ig kapható. A fa az 1906. év február hó 15. napjáig hordandó el.

— **Egy város fejlődése.** Vác város képviselőtestülete Zádor János dr. polgármester elnöklésével tartott évnegyedes közgyűlésében, melyen a város jövő fejlesztésének programját állapították meg az 1906. évi költségvetés tárgyalásánál. A jövő évben 288,042 korona 07 fillér bevétele és 355,028 korona 52 fillér kiadása lesz a városnak, a hiányzó 66,987 korona 45 fillért 40 százalékos póttadóval fedezik. Bár a póttadót évek óta nem emelték, a városnak magánvagyonra nincs, mégis néhány év alatt Vác a modern városok sorába jut. Félmillió koronába került kövezése, csatornázása, most készült el 300 ezer koronán a villamos-világítása, jövő évben pedig már a vízvezeték létesítésére vettek föl nagyobb összeget a költségvetésbe. A megoldás stádiumában van a kir. kisebb haszonélvezeti jogok megváltása, mellyel a város a püspökségtől a vasut és a város közt negyven hold területet nyer s azt nyaralók építésére parcellázza. A jövő évben épül a városi kórház, szegényház és az árvaház, melyekre néhai Schusztér Konstantin dr. püspök több százezer koronás alapítványt tett. A jövő évi költségvetésben 81,758 koronával szerepelnek a tisztviselői kiadások, 82,582 koronát költ a város felekezeti különbség nélkül az iskolák segítésére s még nagyobb összeget vett föl kulturális intézetek segítésére.

— **A főváros panteonja.** A főváros több, a város fejlődése körül érdemeket szerzett férfiunak emlékét örökítette meg képpel, vagy szoborral. Ezek a művek most több helyen vannak elszórva. Legutóbb egy fővárosi bizottsági tag azt indítványozta, hogy a középponti városháza rideg folyosóin helyezték el azoknak a férfiaknak szobrait és arcképeit, akik a város fölvirágoztatása körül érdemet szereztek. Az indítványt legközelebb fogja tárgyalni a város képzőművészeti szakosztálya.

— **A Szatmár-mátészalkai vasut.** A kereskedelmi miniszter jóváhagyta a szatmár-mátészalkai vasut engedelmezési föltételeit. A miniszter akként határozott, hogy a tervezett vasut építési és üzemberendezési költségeit 3.226,000 koronában, vagyis kilométerenkint 65,171 koronában állapította meg. A miniszter 50 évre állami segítségképen évenként 16,130 koronát engedelmezett, fönntartva azt a jogát, hogy 50 éven belül esetleg egyszerre fizesse meg az állami hozzájárulást, melyért Szatmárnémeti városa 522,600 korona névértékű törzsrésztvényt bocsát az állam tulajdonába. Kimondotta végül a miniszter, hogy 150,000 korona engedelmező biztosíték 60 nap alatt leteendő.

— **Békésgyula város birtokvásárlása.** Békésgyula város képviselőtestülete most tartott ülésében végleg elhatározta, hogy a pusztaszentbenedeki 2307 holdas Wenckheim István gróf-féle birtokot megvásárolja. A város a birtokért 1.800,000 koronát fizet s egy részét közlegelőnek fogja használni, a másik felét pedig parcellázní fogja.

— **Az új anyakönyvi törvény életbeléptetésének elhalasztása** dolgában a belügyminiszterium most küldte szét rendeletét, amely utasítja az összes állami anyakönyvi hivatalokat, hogy miután az 1904. évi XXXVI. törvénycikknek 1906 január elsejére tervezett életbeléptetése a politikai válság miatt elmarad, a már kiadott utasításokat tegyék félre és továbbra is az 1894. évi XXXIII. törvény-cikk rendelkezéseinek megfelelően járjanak el.

— **A soproni vízvezeték.** Sopron város a vízvezeték megvétele tárgyában rendkívüli közgyűlést tartott, mely igen zajos lefolyású volt, amennyiben a közgyűlésnek mezőgazdasággal foglalkozó tagjai attól tartva, hogy a vízvezeték használata a jövőben minden házra kötelező lesz, a tranzakciót elleneztek és az ellenzék végre kivonult a teremből, mire a közgyűlés 48 szavazattal kimondotta a vízvezeték átvételét és e célra 900,000 korona kölcsönnek fölvetelét. A közgyűlés Töplér Kálmán polgármesternek ez alkalomból jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

— **Hatósági mézszárszék.** Győr városa 50,000 koronát szavazott meg hatósági mézszárszék föllállítására.

— **Gyümölcs-vásárcsarnok Gyöngyösön.** Gyöngyösön 35,000 korona költséggel állandó gyümölcs-vásárcsarnokot létesítenek.

— **Figyelmeztetés.** Az italméresi illetéknek az 1906—1908 évekre leendő kivetése céljából a pénzügyigazgatóság által összeirt illeték köteles felek összeirási jegyzéke a f. hó 19. napjától kezdődőleg 8 napi közszemlére a pénztári hivatalban kitétetett.

Ezen összeirási jegyzék a kitézett idő alatt az érdekeltek részéről nemcsak megtekinthető, de az abban kitétetett forgalmi adatokra nézve a jegyzékben megjelölt engedélyesek bármelyike részéről ide — értve az ipartársulatokat és kereskedelmi testületeket is — a polgármesteri hivatalnál benyújtható írásbeli észrevétel tehető.

— **A székesfőváros évkönyve.** A főváros az 1902. esztendődtől fogva évkönyv alakjában beszámol egész esztendei munkásságáról. Ezeknek az évkönyveknek most jelent meg a második kötete, amely az 1903. esztendőről szól. A sok statisztikai kimutatáson kívül sok érdekes följegyzés is van a kötetben, amely becses és jó szolgálatokra alkalmas munka.

— **Községi tisztviselő — nem lehet iparos.** Egy békésmegyei község irnoka, aki abból a szerény díjazásból, amit tisztviselői minőségben kapott, megélni nem tudott, fényképészeti műtermet akart nyitni és erre a célra iparigazolványt kért. — Az első fokú iparhatóság megtagadta az iparigazolványt, az alispán azonban kiadta a szegény irnoknak az engedelmet. A kereskedelmi miniszter most megváltoztatta az alispán határozatát és elrendelte, hogy az irnok iparigazolványa visszavonandó. Határozatát azzal okolja meg a miniszter, hogy a községi tisztviselő a szolgálatadó község bejegyzése nélkül ipart nem üzhet. Már pedig a jelen esetben a folyamodó nem igazolta, hogy a község megengedte volna neki a fotografálást.

Szerkesztői üzenetek.

Szepesbela. Igen örvendek, hogy óhajtásaink fedik egymást. Türelmetlenül várom azt az időt, midőn színről-szinre láthatunk.

Bejelentő. Magunk is abban a nézetben vagyunk, hogy a mi közönségünk nem igen szokik a levelezőlapon történő be- és kijelentéshez. Miután pedig ön is csak ezt állítja és egyebet nem, felesleges volna a beküldött hosszú cikkelyt közölni.

amidőn eszközökül föl hagyják magukat használni egyes agitátorok lelketlen izgatásainak.

Szépek a hangzatos frázisok, szépek a gyülekezési, szó- és gondolatszabadság magasztos elvei. De az intéző köröknek sztrájk törvényével kellene megakadályozni, hogy néhány lelketlen izgató saját zsebe érdekében is elbolondítson, sztrájkba kergessen és inségbe juttasson ezer és ezer munkást és családot. Az apostol uraknak fölkipanék az álluk, ha csendben menne minden, azért rendezik jobbra-balra a munkamegszüntetéseket, hogy halászhasanak a zavarosban, mert, tisztelet a kivételnek, de nagyrészüik a szegény munkások összeadott garasaiból tart magának fényes lakást, fogatot és iszik pezsgőt, míg a sztrájkoló munkás családja éhezik, csak midőn a sztrájk után elbocsátják munkájából, tér magához, átkozza önmagát és félrevezetőit.

Meghátrozott időre fogadtatnának föl a munkások, erre az időre dolgozniok kellene, ezen idő elteltével ám menjen el, aki nem óhajt munkálkodni. De törvényileg kellene védelmezni a munkást munkaadója ellenében, viszont a munkaadó helyzetét is munkásai tulkapásai és zsarolásai ellenében. A munkáskamarák megállapíthatnák a minimális munkadíjat, melynek alá volna vetve a munkás, hanem az egyszer föl vállalt munkát köteles volna bevégezni.

A munkamegszüntetések hátrányait a munkaadók és a munkásokon kívül a fogyasztóközönség is súlyosan érzi, mert azok legtöbbszörre indokolatlan áremelkedést idéznek elő.

A munkaadók ideig-óráig fizetik is a nagyobb termelési szükségleteket, melyek miatt egy kevéske százalékos áremelés talán indokolt is volna, de épen az a baj, hogy aránytalanul magas százalékkal emelik az árakat és a termelésnek a régi mederbe való térése után pedig árcsökkenés nem igen fordul elő.

A sztrájkok által tehát a munkások csupán a kapitalizmus molochjának hoznak áldozatokat, a tőkét és annak jóvedelmét segítik elő saját maguk és a fogyasztóközönség rovására.

De összegezzük az elmondottakat. Az államnak jó törvényekkel meg kellene előzni és lehetetlenné tenni a sztrájkokat, melyek úgy állami, mint jogi és leginkább a jó munkások érdekei szempontjából elítélendők. A munkaadókat és munkásokat vezérelje a kölcsönös méltányosság és az egymás iránt való bizalom, ne ellenségekként álljanak egymással szemben, hanem, mint kar- és érdektársak vállvetve támogassák kölcsönös érdekeit és a magyar ipart.

A magyar munkások pedig emelkedjenek a szellemi képzettség ama magaslatára, amely józanul ítél és vessenek számat mindig az eszmék kivihetőségével is. Lássák be, hogy a töke szükséges, s hogy a munka és a töke egymásra van utalva. A műveltséget ne a szocializmus egyes tévtanainak mohón való fölszivása, hanem saját szakmájuknak művészi tökélyesbitése által mutassák ki.

Legyenek elsősorban magyarok szívvvel és lélekkel; ítéljék el és vessék meg a hivatásos és az agitációkból éleskődő szocialista apostolok hazudozásait. Ha az állam, a munkaadók és a munkások ezen a téren, ily módon teljesítik kötelességeiket, megszűnnek hazánk szociális bajai, megszűnnek a sztrájkok és diadalt ülnek a nemes, önzetlen szociális eszmék.

Színház.

Madách „Az ember tragédiája“.

A debreczeni színház a napokban ünnepelte meg a Kossuth-utczán való fennállásának negyven éves jubileumát.

Megemlékeztünk akkor a mi színházunk multjáról. Megemlékeztünk fényes nappairól és azon óráiról is, mikor a válsággal küzdött a multban. Annyi azonban bizonyos, hogy úgy derűs, mint boros óráiban hüen szolgálta a művészetet, deszkáin tehetségek izmosodtak meg és a magyar színművészet elsőrendű csillagai ezen színpadon kezdtek meg pályafutásukat.

A színház jelenlegi igazgatója maga is művészember és a Nemzeti Színház oszlopos tagja volt nem régen. Modern művészlélek, sok ambícióval, kitartó szorgalommal és áldozatkészséggel. Minden igyekezetét arra fordítja, hogy a művészetet: az örök szépet és a nagyközönséget egyaránt szolgálja. Újhodást akar behozni a debreczeni színpad deszkáira és a nyugati szemetet igyekszik leszoritani a művészet templomából, örökbecsű darabokat elevenítve fel gondos előadásban, művészi erővel és izléses, gazdag díszletekkel.

Jóleső érzéssel hallottuk már a híret is annak, hogy igazgatónk Madách „Az ember tragédiája“ cz. művét új és fényes kiállításban szándékozik előadni. A darabot elő is adták és dacára annak, hogy bérlétszünetben adták, előkelő közönségünk színültig megtöltötte a színházat. Örömmel jegyezzük fel e napot és Zilahy Gyula vállalkozásának teljes sikerét a debreczeni színészek újabb történetének lapjára. Örömmel, mert meggyőződünk, hogy a mi közönségünknek van érzéke az igaz, szép és nemes iránt. Ott láttuk Madách örökbecsű darabjának előadásán mindazokat, akik elég ítélő tehetséggel bírnak a bírálatra. Beigazolást nyert ezen estén, hogy egy művészi ambícióval dolgozó igazgató meghódíthatja azt a közönséget, melyről nem régen az a hír volt elterjedve, hogy csak a léha darabokat látogatja és meggyőződünk arról, hogy egy kis jóakarattal vissza lehet a művelt közönséget vezetni a hármasság forrásához, hol a lélek felüdülni, az izlés nemesedik.

Lapunk iránya nem engedi, de nincs is terünk arra, hogy az egyes szereplők játékával foglalkozunk és azt ócsároljuk vagy dicsérjük. A helyi lapok érdemes kritikussai magas színvonalon mozgó bírálata elvégzi ezt és megmondja az igazságot jobbra és balra egyiránt. Figyelemmel kísérik azonban Zilahy működését és végtelen örvendünk, ha dicsérő szókkal emlékezhetünk meg működéséről, mert a dicséret a színház művészi szintjének emelkedését jelenti.

Az ember tragédiáját az áldozatkész igazgató külsőleg is díszesen mutatta be, amennyiben alkalomunk volt látni ama fényes díszleteket, melyeket Eszterházy Miklós gróf, a művészetek fenkölt izlésű barátja készíttetett egykoron tatai színházának számára. Korhü díszletek ezek, melyek igazán méltók a szellemóriás halhatatlan művéhez.

Aki az igazi művészetet szereti és megérti, az bizonyára megnézi a darabot és mi meg vagyunk

győződve, hogy Zilahy Gyula fel fog eleveníteni még több oly darabot, melyet leszorított újabb időben színpadunkról az elfajult izlés és a vásári munkák értéktelen, izgató és izlést rontó sorozata.

Koncz Ákos.

Hirek.

— **Ös Debreczen.** A budapesti lapokban megjelent tárczáimat, hozzájuk adva néhány még eddig meg nem jelentet, könyvalakban kiadom *Ös Debreczen* címen, egykoru rajzokkal, diszes kiállításban az esetben, ha arra kellő számú megrendelő jelentkezik. A munka, mely hatvan debreczeni tárgy elbeszélést fog tartalmazni a karácsonyi könyvpiacra jelenik meg. Ára 3 korona lesz, mely csak az átvételnél fizetendő. Az elbeszélések történelmi alappal bírnak és városunk multját mutatják be, így tehát kortörténeti értékkel bírnak. A könyvhöz a magyar irodalom egyik büszkesége irt ajánlást. Előfizetési felhívást külön nem bocsátok ki és a megrendelőket arra kérem, méltóztassanak megrendelési szándékukat velem szóval, vagy egy levelezőlapon tudatni november végéig. Debreczen, 1905 október 18. Koncz Ákos.

— **A város és a főreáliskola.** Mikor Debreczen sz. kir. város a főreáliskolát páratlan áldozatkészséggel megépíttette és azóta évenként 18,000 korona segélyvel támogatja, a megkötött szerződésben a városnak a segély irányában a beleszólás joga biztosított a tanárok alkalmazásánál. Hogy-hogy nem, erről a jogról megfeledkezett a város az állam pedig kényelmesebbnek tartotta a jog osztatlan gyakorlását. A legutóbb tartott törvényhatósági bizottsági közgyűlésen azonban Márk Endre biz. tag ez ügyben interpellációt intézett a polgármesterhez, ki megígérte, hogy alaposan utána néz az interpelláció tárgyának. Nincs okunk kételkedni, sőt a legilletékesebb helyről nyert információ után jelenthetjük, hogy a városi tanács alapos tanulmány tárgyává teszi a dolgot és érvényt fog szerezni jogának.

— **A szervező bizottságból.** A szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság f. hó 16-ikán ülést tartott Domahidy Elemér főispán elnöklésével. Jelen voltak az ülésen: Kovács József polgármester, Sárváry Gyula dr. tiszti főorvos, Szilágyi Imre, Fejér Ferencz dr., Szentessy János, Juhász Ignác és Horváth István bizottsági tagok.

A szervezeti szabályzati javaslat revidiálása közben a közegészségi rovatnál Sárváry Gyula dr. közegészségügyünk reformjának szükségességeit fejtegette meggyőző argumentumokkal. A bizottság azonban szótöbbséggel azon határozatot hozta, hogy ezen ügy tárgyalása vétessék le a napirendről, miután a szervezeti szabályzat átdolgozására kiküldött bizottság javaslatának pusztán revidiálása van ez alkalomra kitűzve. A bizottság előtt azonban Kovács József polgármester kijelentette, hogy a tanács nem zárkózik el a közegészségügy javítását célzó intézkedések megtételétől, ha e tekintetben konkrét javaslatok kerülnek elébe.

— **A polgári failletmény.** Az 1905/1906. évi polgári failletmény a város epreskerti faraktárában ölenként 18 azaz tizenhatsz korona ár lefizetése mellett a f. 1905. év november hó 1-től kezdődőleg az 1906 február hó 1-ig kapható. A fa az 1906. év február hó 15. napjáig hordandó el.

— **Egy város fejlődése.** Vác város képviselőtestülete Zádor János dr. polgármester elnöklésével tartott évnegyedes közgyűlésében, melyen a város jövő fejlesztésének programját állapították meg az 1906. évi költségvetés tárgyalásánál. A jövő évben 288,042 korona 07 fillér bevétele és 355,028 korona 52 fillér kiadása lesz a városnak, a hiányzó 66,987 korona 45 fillért 40 százalékos pótdóval fedezik. Bár a pótdó évét óta nem emelték, a városnak magánvagyonra nincs, mégis néhány év alatt Vác a modern városok sorába jut. Félmillió koronába került kövezése, csatornázása, most készült el 300 ezer koronán a villamos-világítása, jövő évben pedig már a vízvezeték létesítésére vettek föl nagyobb összeget a költségvetésbe. A megoldás stádiumában van a kir. kisebb haszonélvezeti jogok megváltása, mellyel a város a püspökségtől a vasut és a város közt negyven hold területet nyer s azt nyaralók építésére parcellázza. A jövő évben épül a városi kórház, szegényház és az árvaház, melyekre néhai Schusster Konstantin dr. püspök több százezer koronás alapítványt tett. A jövő évi költségvetésben 81,758 koronával szerepelnek a tisztviselői kiadások, 82,582 koronát költ a város felekezeti különbség nélkül az iskolák segítésére s még nagyobb összeget vett föl kulturális intézetek segítésére.

— **A főváros panteonja.** A főváros több, a város fejlődése körül érdemeket szerzett férfiak emlékét örökítette meg képpel, vagy szoborral. Ezek a művek most több helyen vannak elszórva. Legutóbb egy fővárosi bizottsági tag azt indítványozta, hogy a középponti városháza rideg folyosóin helyezték el azoknak a férfiaknak szobrait és arcképeit, akik a város fölvirágoztatása körül érdemet szereztek. Az indítványt legközelebb fogja tárgyalni a város képzőművészeti szakosztálya.

— **A Szatmár-mátészalkai vasut.** A kereskedelmi miniszter jóváhagyta a szatmár-mátészalkai vasut engedelmzési föltételeit. A miniszter akként határozott, hogy a tervezett vasut építési és üzemberendezési költségeit 3.226,000 koronában, vagyis kilométerenkint 65,171 koronában állapította meg. A miniszter 50 évre állami segítségképen évenként 16,130 koronát engedelmzett, fönttartva azt a jogát, hogy 50 éven belül esetleg egyszerre fizesse meg az állami hozzájárulást, melyért Szatmárnémeti városa 522,600 korona névértékű törzsrészcsekket bocsát az állam tulajdonába. Kimondotta végül a miniszter, hogy 150,000 korona engedelmző biztosíték 60 nap alatt leteendő.

— **Békésgyula város birtokvásárlása.** Békésgyula város képviselőtestülete most tartott ülésében végleg elhatározta, hogy a pusztaszentbenedeki 2307 holdas Wenckheim István gróf-féle birtokot megvásárolja. A város a birtokért 1.800,000 koronát fizet s egy részét közlegelőnek fogja használni, a másik felét pedig parcellázni fogja.

— **Az új anyakönyvi törvény életbeléptetésének elhalasztása** dolgában a belügyminiszterium most küldte szét rendeletét, amely utasítja az összes állami anyakönyvi hivatalokat, hogy miután az 1904. évi XXXVI. törvénycikknek 1906 január elsejére tervezett életbeléptetése a politikai válság miatt elmarad, a már kiadott utasításokat tegyék félre és továbbra is az 1894. évi XXXIII. törvénycikk rendelkezéseinek megfelelően járjanak el.

— **A soproni vízvezeték.** Sopron város a vízvezeték megvétele tárgyában rendkívüli közgyűlést tartott, mely igen zajos lefolyású volt, amennyiben a közgyűlésnek mezőgazdasággal foglalkozó tagjai attól tartva, hogy a vízvezeték használata a jövőben minden házra kötelező lesz, a tranzakciót elleneztek és az ellenzék végre kivonult a teremből, mire a közgyűlés 48 szavazattal kimondotta a vízvezeték átvételét és e célra 900,000 korona kölcsönnek fölvételét. A közgyűlés Töpler Kálmán polgármesternek ez alkalomból jegyzőkönyvi köszönetet szavazott.

— **Hatósági mérszárzék.** Győr városa 50,000 koronát szavazott meg hatósági mérszárzék föllállítására.

— **Gyümölcs-vásárcsarnok Gyöngyösön.** Gyöngyösön 35,000 korona költséggel állandó gyümölcs-vásárcsarnokot létesítenek.

— **Figyelmeztetés.** Az italmérési illetékek az 1906—1908 évekre leendő kivetése céljából a pénzügyigazgatóság által összeírt illeték köteles felek összeírásai jegyzéke a f. hó 19. napjától kezdődőleg 8 napi közszemlére a pénztári hivatalban kitétetett.

Ezen összeírásai jegyzék a kitűzött idő alatt az érdekeltek részéről nemcsak megtekinthető, de az abban kitüntetett forgalmi adatokra nézve a jegyzékben megjelölt engedélyesek bármelyike részéről ide — értve az ipartársulatokat és kereskedelmi testületeket is — a polgármesteri hivatalnál benyújtható írásbeli észrevétel tehető.

— **A székesfőváros évkönyve.** A főváros az 1902. esztendődtől fogva évkönyv alakjában beszámol egész esztendei munkásságáról. Ezeknek az évkönyveknek most jelent meg a második kötete, amely az 1903. esztendőről szól. A sok statisztikai kimutatáson kívül sok érdekes följegyzés is van a kötetben, amely becses és jó szolgálatokra alkalmas munka.

— **Községi tisztviselő — nem lehet iparos.** Egy békésmegyei község irnoka, aki abból a szerény díjazásból, amit tisztviselői minőségben kapott, megélni nem tudott, fényképészeti műtermet akart nyitni és erre a célra iparigazolványt kért. — Az első foku iparhatóság megtagadta az iparigazolványt, az alispán azonban kiadta a szegény irnoknak az engedelmet. A kereskedelmi miniszter most megváltoztatta az alispán határozatát és elrendelte, hogy az irnok iparigazolványa visszavonandó. Határozatát azzal okolja meg a miniszter, hogy a községi tisztviselő a szolgálatadó község bejegyzése nélkül ipart nem üzhet. Már pedig a jelen esetben a folyamodó nem igazolta, hogy a község megengedte volna neki a fotográfálást.

Szerkesztői üzenetek.

Szepesbéla. Igen örvendek, hogy óhajtasaink fedik egymást. Türelmetlenül várom azt az időt, midőn színről-szinre láthatunk.

Bejelentő. Magunk is abban a nézetben vagyunk, hogy a mi közönségünk nem igen szokik a levelezőlapon történő be- és kijelentéshez. Miután pedig ön is csak ezt állítja és egyebeket nem, felesleges volna a beküldött hosszú cikkelyt közölni.

